

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Vývojové tendence průmyslového designu

Obsah:

1. Co je to design?
2. Funkce designu
3. Vztah lidí k věcem ve 20. století
4. Počátky designu
5. Průmyslová revoluce
6. Reformní hnutí
7. Cesta k moderně
8. Revoluce a avantgarda
9. Luxus a moc
10. Hospodářský zázrak
11. Bel Design, Gute Form
12. Experimenty a antidesign
13. Divoká 80. léta
14. High-tech 90. let
15. Vstupujeme do 21. století
16. Nápady pro krátkodobé práce studentů:
17. Co závěrem?

1) Co je to design?

Slovo design pochází z italského *disegno*, což od dob renesance označuje návrh, nápad, kresbu apod., která je základem pro nějakou práci. Za prvního designéra je považován **Leonardo da Vinci** (1492–1519). S postupem industrializace se prohluboval vliv na vývoj designu, protože původně řemeslná kusová výroba se měnila ve strojovou (sériovou) výrobu. Nové metody odbytu (katalogy, prodej obchodními zástupci...) vyžadoval propracovaný design prodávaných výrobků.

Studium průmyslového designu zahrnuje nauky jako je estetika, ergonomie, teorii barev apod. Klade velké nároky na znalosti z oblasti geometrie, perspektivy, fyziky, nauky o materiálech, konstrukci atd. Roste vliv reklamy a otázka autorských práv nabývá na významu.

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

2) *Funkce designu*

Každý předmět musí splňovat tři základní funkce:

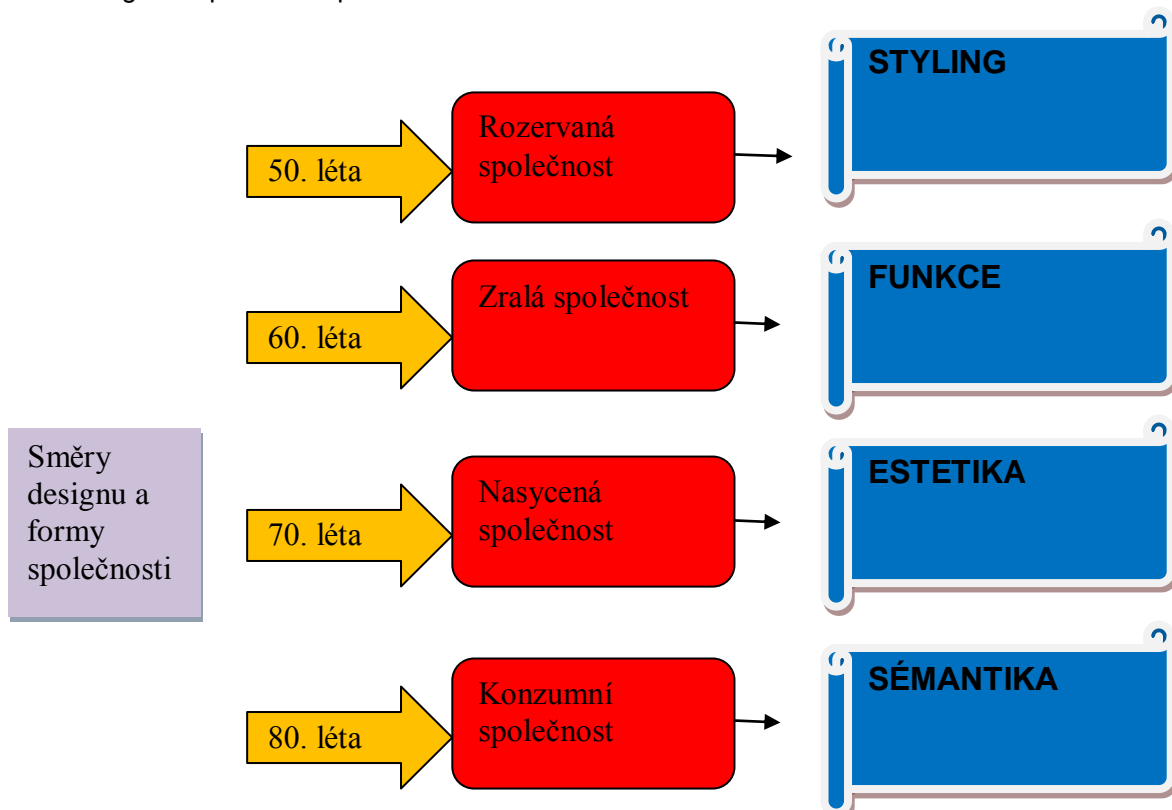
- technická (praktická) – zahrnuje význam předmětu, jeho řešení z hlediska výroby, ergonomie apod.
- estetická – výrobek je snadněji prodejný, pokud „lahodí oku“, splňuje nároky na vzhled (reprezentační vzhled konferenčního nábytku ve firmě, snadno udržovatelný tvar jídelního stolu...)
- symbolická – značka auta (tím i linie karosérie, výkon..) „zařazuje“ jeho majitele do konkrétní společenské vrstvy nebo napovídá o jeho povolání.

Dále je třeba brát v úvahu i např. recyklovatelnost výrobku, jeho škodlivost na životní prostředí, názornost např. u ovládání konkrétního výrobku s ohledem na obsluhu apod. → **management designu**.

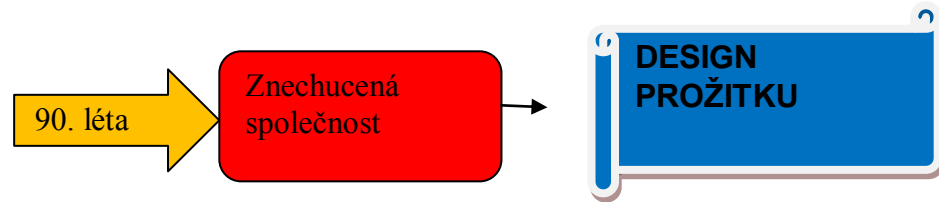
3) *Vztah lidí k věcem ve 20. století*

Vztah lidí ke spotřebním předmětům se postupně měnil podle společenského, ekonomického a politického vývoje Od 50. let narůstá vliv reklamy a funkce obalu předmětu..

Model designu a společnosti pro 50. až 90. léta minulého století

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Poznámka: estetika – nauka o krásnu, vliv krásy na člověka

sémantika – nauka o významu

4) *Počátky designu*

Průmysl a technika

Při přechodu od řemesla k průmyslu se začala oddělovat duševní práce (návrh, nápad) od strojové (vlastní výroba). Věci se začaly vyrábět v sériích a na sklad. Byly nabízeny formou katalogů. První takové akce začaly v Anglii (na konci 18. století), kde industrializace začala dříve než ve zbytku Evropy. Vznikaly manufaktury na výrobu porcelánu, které vyráběly masivně pro šlechtu, ale začaly i s výrobou kameninového stolního nádobí pro široké vrstvy společnosti. Nejdůležitějšími prvky designu se staly **funkčnost – jednoduchost – věčnost**.

Kvakeři:

Roku 1774 byla založena sekta puritánů, kteří prchli před náboženským pronásledováním z Anglie do USA a shromáždili kolem sebe hodně souvěrců. Začali se nazývat **Shaking Quakers** („chvějící se kvakeři“ -podle jejich pohybů při náboženských tancích).Všechny své věci považovali za společné. Všechny spotřební předměty zhotovovali sami. Jejich výrobky byly přísně funkční, bez ozdob a zbytečností. V průběhu 19. století získaly jejich výrobky velkou oblibu v celém USA.

5) *Průmyslová revoluce:*

Důležitá data a události, zajímavosti:

1765 - J. Watt vynalezl parní stroj, kterým začala průmyslová revoluce. Ve velkém začala těžba uhlí, výroba oceli, nastal prudký rozvoj železnic. To vše umožnilo stavět nové fabriky, ale i činžovní domy.Drahá rukodělná práce byla nahrazena levnější strojovou, nastal rozvoj dělby práce. Dělníci byli nuceni vykonávat stále se opakující rutinní práci, která vedla ke snížení nákladů na práci. Často byly zaměstnávány ženy a děti, které dostávaly ještě nižší mzdu.

1837 – královnou Anglie se stává Viktorie, která předznamenává tzv. viktoriánskou dobu

1851 - Světové výstava v Londýně - Křišťálový palác bylo vystavováno značné množství patentovaného nábytku . Např. kancelářské otáčivé židle, kadeřnická křesla pod.. Singer vyrábí první domácí šicí stroje

1856 – bratři Thonetové zakládají výrobu ohýbaného nábytku

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

1874 – první elektrická tramvaj v New Yorku

1875 – Edison vynalezl žárovku a mikrofon

1876 – Světová výstava ve Philadelphii. Bell představuje telefon. Úspěch kvakerského nábytku První mechanický psací stroj uvádí firma Remington

1889 – Světová výstava v Paříži. Eiffelova věž

6) Reformní hnutí

Ve 2. pol. 19. století nastává prudký rozvoj techniky. Roste vrstva proletariátu se všemi důsledky pro život těchto lidí. Jejich příznivci volali po zlepšení životních i pracovních podmínek, po výrobě levných a užitečných předmětech.

Důležitá data a události, zajímavosti:

1860 – podnikatelé v Anglii nechali stavět dělnické kolonie, výroba nábytku pro dělníky

1874 – první společná výstava impresionistů

1898 – první plány zahradních měst v Anglii (E. Howard) – sídliště se spoustou zeleně a malými domky měly nahradit činžovní domy

1895 – vznik secese

Mezinárodní hnutí secese:

Secese je natolik široký pojem, že jej nelze pominout. Jedná se o reformní hnutí, které odmítalo historismus a náměty hledalo zejména v přírodě. V různých zemích byla tato doba nazývána různě (*decorative style* – Anglie, *art nouveau* – Belgie, Francie, *Jugendstil* – Německo, *Stilo Liberty* – Itálie, *Wiener Sezession* – Vídeňská secese). Příklon k přírodě byl převzat od hnutí Arts and Crafts (viz. Morris, Ruskin, Cran). Secese byla obrácena k minulosti, extravagantní, luxusní. Ale na druhé straně i revoluční.

7) Cesta k moderně

Důležitá data a události, zajímavosti:

1900 – 8. výstava Vídeňské secese. Velký úspěch zaznamenala skupina architektů a umělců „School of Art“ ze Skotska. Hlavní představitel Mackintosh, který propagoval geometrické jednoduché tvary, upouštěl od ornamentů a upřednostňoval černo-bílou kombinaci a japonskou estetiku. Jeho stavby i nábytek byl jednoduchý.

1910 – v Berlíně vydána publikace s realizovanými stavbami Franka Lloyda Wrighta, který navrhoval stavby i nábytek jednoduchých tvarů a čistých linií (prerijní dům). Domy stavěl z železobetonu, který

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

kombinoval se sklem, dřevem...Centrem jeho domů byl krb. Působit začal v Chicagu spolu se Sullivanem, později sám.

8) *Revoluce a avantgarda*

Důležitá data a události, zajímavosti:

Boj o nadvládu na světovém trhu vehnal průmyslové a koloniální mocnosti do první světové války se všemi důsledky. Po jejím skončení nebylo umění děleno na volné a užité. Umělec měl působit výchovně a reformně. Představitelé avantgardy viděli v technickém světě nové cesty pro umění a nové společenské změny. Byla rozvíjena abstrakce v návaznosti na kubismus a futurismus. Umělci navrhovali plakáty, knižní přebaly, konstruovali nábytek, vytvářeli utopické návrhy. Umělci Sovětského svazu začali významně zasahovat do Evropské tvorby (Vladimír Tatlin, El Lisickij, Konstantin Rožděstvenskij...).

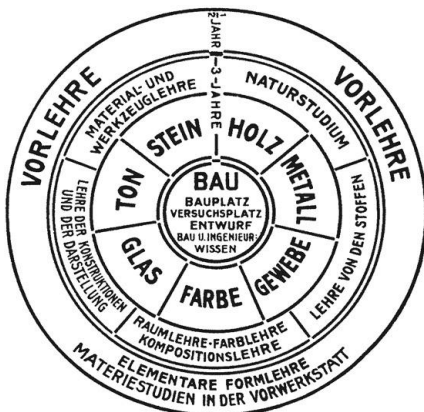
1913 – první výrobní pás ve Fordových závodech v Detroitu.

1917 – VŘSR

1918 – konec 1. světové války

1919 – založena státní uměleckoprůmyslová škola Státní Bauhaus ve Výmaru, která dodnes ovlivňuje zásadním způsobem vývoj designu. Cílem školy bylo rozvinout řemeslnou i uměleckou zručnost učňů, kteří se učili v různých dílnách (truhlářská, sklářská, kovodílna...). Každá dílna měla 2 vedoucí – „mistra formy“ a „mistra řemesla“.

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

1925 – první televizní vysílání v Německu a Anglii

1925-26 – architekt Kramer navrhuje levný a lehký překližkový nábytek do sociálních bytů, které se začaly stavět v Německu. Cílem byl „byt pro životní minimum“ s malými místnostmi. Ve velkoměstech se stavěla vzorová sídliště.

1929 – počátek světové hospodářské krize

1929-30 – postavena vila Tugendhat v Brně, architektem je Ludwig van der Rohe, který řešil i nábytek. Dnes je zapsána jako památka UNESCO (funkcionalismus)

9) *Luxus a moc – Art Déco*

20. a 30. léta v Evropě i v USA byla dobou protikladů. Krize přináší spoustu bídy, nezaměstnanost, chudobu a problémy s bydlením. Na druhé straně smetánka vedla rozmařilý život, rozvíjí se kultura, zábava, sport. Z USA přišel jazz, swing, charleston. Život ovlivňuje Hollywood a filmový průmysl vůbec.

V módě se objevuje Coco Chanel, která „osvobodila“ ženy v oblékání, začala propagovat pohodlnou módu, dámské kalhoty, navrhuje parfémy. V r. 1921 přináší na trh legendární parfém Chanel No 5. Spolu s Lanvinovou a Poiretem tvoří styl Haute Couture (vysoké krejčovství).

Nastává rozvoj plastických hmot (bakelit, fenolformaldehydové pryskyřice).

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Důležitá data a události, zajímavosti:

1925 – Výstava „Exposition des Arts Décoratifs et Industriels Modernes“ v Paříži, nový luxusní styl pojmenovaný Art déco. Styl stál v protikladu k moderně – do popředí se stavěla uměleckořemeslná výroba luxusních kusů, používala se drahá dřeva, křišťál, hadí kůže, později v kombinaci s ocelí, sklem a umělou hmotou. Důraz nebyl kladem na účel, ale na ornament.

1927 – Charles Lindbergh přeletěl jako první Atlantik

1929 – Světová výstava v Barceloně

1929 – v USA vzniká pojem „styling“ – formální propracování výrobku z estetických a marketingových hledisek. Cílem je zvýšit atraktivitu výrobku pro spotřebitele. Funkcionalisté jej napadali jako konzumní.

1933 – požár Říšského sněmu

1937 – Světová výstava v Paříži

1938 – založen podnik Volkswagen podporovaný státem, který měl reprezentovat úspěchy Německa.

10) Hospodářský zázrak

Poražené státy byly po 2. světové válce zaměstnány obnovou. V prvních letech země musely zaopatřit základní potřeby – bydlení, jídlo, vybudovat státní správu. Mnoho firem bylo zničeno a panoval nedostatek pracovních sil i surovin. Nepoškozené USA převzaly vedoucí ekonomickou roli. Významní představitelé Bauhausu emigrovali právě do USA, což přispělo k velkému rozvoji designu. Reklama a film působily na životní styl a módu v Evropě. Nastala expanze amerických firem jako např. Coca-cola.

Důležitá data a události, zajímavosti:

1947 – průmyslovým designérem č. 1 v Americe se stává **Raymond Loewy**, který propaguje *styling* (v r. 1951 vydává knihu „Ošklivost se prodává špatně“). Jeho obal a reklama na cigarety Lucky Strike se staly ikonami „American Dream“. V roce 1974 navrhnul ruský Moskvič a stal se prvním designérem, který vypracoval ruskou zakázku. Mezi nejznámější jeho návrhy patří logo *Shell*, *Spar*, čepovací přístroj na Coca-colu apod.

1951 – první barevný televizor v USA

50. léta – zahájená výroba „hadráku“, „splašeného stanu“ apod., tj. vozítka pro invalidy Velorex v Solnici. Jeho konstruktéry byli bratři František a Mojmír Stránští.

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

1951 – nastává boom severského nábytku

1952-53 – v Německu nastává období hospodářského zázraku, zavádí se pojem „Nultá hodina“, která evokuje začátek s čistým štítem. Významně se zařadil „aerodynamický tvar“ jako symbol pokroku.

1953 – do popředí zájmu se dostává italský design.

1955 – „Italská linie“ se stává mezinárodně uznávanou. Mezi nejznámější ikony se zařadily skútry Vespa, Fiat 500, později karosérie Alfy Romeo, Lancie a Ferrari. Známy se stal i nábytek.

11) *Bel Design, Gute Form*

Technika a blahobyt ovlivnil pohled na design. Ten se zaměřoval hlavně na moderní technologie a vědu. Zvyšovala se produkce umělých hmot. Formovala se hnutí proti konzumu. Vzniká pojem **Gute Form** (Německo), tj. propagace funkčních a technologických hledisek designu. Výrazně roste vliv *ergonomie*. Tvary ztratily zaoblení, přešly k hranatým formám. V Itálii se hovoří o tzv. **Bel designu**.

Důležitá data a události, zajímavosti:

1958 – Světová výstava v Bruselu, Atomium. Ohromný úspěch tehdejšího Československa a celého československého pavilonu.

1963 – Nobelovu cenu za chemii dostává Ital Natta, který spolu s Zieglerem vynalezli už r. 1952 polypropylen. Tento materiál našel obrovské využití v nábytkářském průmyslu, kde umožnil strojovou výrobu velkých sérií židlí, stolků, stolů apod.

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

1963 – Libuše Niklová vytvořila hračky, které ovlivnily celou generaci dětí – harmonikového kocoura. Později začala tvořit hračky v Fatře Napajedla – nafukovací buvoly, panáčky, panenky – viz. výstava „200 dm³ dechu“, která proběhla v roce 2010 v Praze.

1973 – ropná krize ukončila expanzi umělých hmot do domácností. Umělý nábytek začal být považován za nevkusný a laciný.

12) *Experimenty a antidesign*

70. léta začaly ropnou krizí, která ukončila čistě konzumní tvorbu. Začaly politické protesty proti válce ve Vietnamu, Pražské jaro... to vše ovlivnilo design. Funkce předmětu byla rozšířena o společenský a symbolický rozměr. Lidé si uvědomovali nadměrné čerpání nerostných surovin, znečištění životního prostředí.

Důležitá data a události, zajímavosti:

1971 – „Babetta jde do světa“ – rozjela se sériová výroba populárních mopedů v Povážských strojárnách v Povážské Bystrici. V roce 1974 dostal v Německu její design cenu Gute form . Babetta se vyvážela i do Maďarska, Rakouska atd.

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

1974 – skupina Des-in v čele s Grosem začali propagovat design recyklace (alternativní design). Např. z beden od čaje tvořili skříně, z pneumatik pohovky apod.

1976 – v Miláně založena skupina Alchimia, která měla evokovat mystično a experiment v kontrastu k racionalitě moderny. Designérskou skupinu založil architekt Alessandro Guerriero. Významným představitelem skupiny byl Alessandro Mendini, jehož legendární křeslo Proust bylo inspirováno barokem a literární tvorbou Prousta.

1978 – vychází kniha amerických autorek Kronové a Slesinové „High-tech. Industriální styl a vzorník pro domov“, ve které autorky navrhovaly používání netypických částí nábytku pro zařizování domácností (drátěný systém, otáčivé police ve skříních...).

konec 70. let – do popředí se dostávají japonští designéři, kteří se podílejí na vývoji společenského stylu. Objevují se první walkmany, radiobudíky apod.

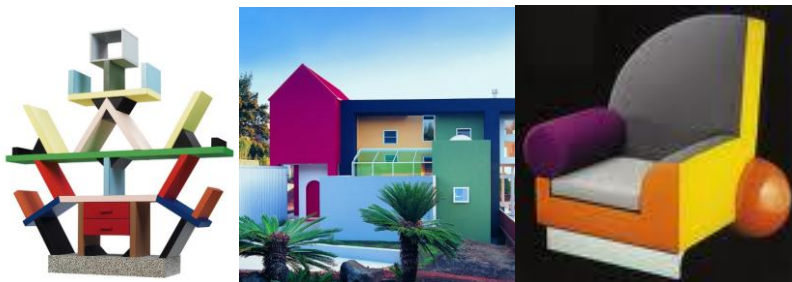
13) Divoká 80. léta

V 80. letech se zrychluje nejen technický vývoj, ale i společenský, ekologický a kulturní. Projevuje se to odklonem od funkcionalismu, používáním nezvyklých materiálů, smazáváním hranic mezi designem a uměním... Charakteristickým znakem pro 80. léta se staly malé limitované série, ze kterých se stávaly kultovní objekty. Většina zboží byla na velmi dobré technické úrovni a pro boj s konkurencí se stal odlišný design hodně důležitý.

Důležitá data a události, zajímavosti:

1981 – E. Sottsass opustil skupinu Alchimia a založil vlastní designérskou skupinu Memphis. Jejich návrhy byly často inspirovány dětskou hračkou, byly veselé a barevné.

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

80. léta – do popředí zájmu se dostává Francouz Philippe Starck, který navrhuje promyšlené, ale velmi jednoduché předměty denní potřeby z nových materiálů. Vyniká v mnoha oborech – od nábytkářství, přes architekturu a automobilový průmysl až k návrhům funkčních větrných elektráren. Navrhnul si svou vlastní z polykarbonátu. Působil nejen v Paříži, ale i v Milánu, New Yorku, Londýně a na dalších místech.

80. léta – velmi vyhledávaným designérem se stal Bořek Šípek. Působil nejdříve v zahraničí a pak zakládá studia i v ČR. Jeho záběr je velmi široký – architektura, sklářství, nábytkářský průmysl....

14) High-tech 90. let

Nastaly velké změny v politickém dělení světa (rozpad SSSR, likvidace Varšavské smlouvy, „smíření“ Ruska a USA,....). V ekonomice jasně vedly USA, hodně výroby se přenášelo z důvodu levnější pracovní síly do zemí východní Evropy, jejichž domácí firmy se stávaly součástí mezinárodních podniků a ztrácely svou identitu. V designu toto období přineslo více praktičnosti a jednoduchosti a méně přepychu. Hledí se mnohem více na ekologii a „dobrý výrobek“ je ten, který šetří životní prostředí. Vyvíjejí se materiály, které mají dlouhou životnost a jsou snadno recyklovatelné. Někdy je ekologický aspekt výrobku vyzdvihován záměrně vysoko, ačkoli v důsledku není tak významný, jen aby výrobce si zaručil bezpečný a jistý odbytek. Nové technologie umožňují lidem pracovat z domu, což má vliv na nábytek a vybavení domácnosti.

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Důležitá data a události, zajímavosti:

1995 – Alessandro Mendini představuje na milánském veletrhu nábytku nábytek Easy Home

90. léta – Stefano Giovannoni – veselé barvy, plasty.

1996 – Motorola přinesla na trh mobilní telefon Motorola StarTac, který udal tón v designu telefonů. Brzy ji následovala forma Nokia.

15) Vstupujeme do 21. století

Nastává relativní zklidnění mezinárodní situace, ale jen do doby útoku na Světové obchodní centrum v New Yorku, kdy se do popředí dostává problematika terorismu. Do všech oblastí života proniká digitalizace a miniaturizace. Technický pokrok jde kupředu mílovými kroky. Systémy CAD/CAM pronikají stále více do oblasti navrhování a celý proces zrychlují, zefektivňují. Umožňují spolupráci se zákazníkem a rychlé úpravy požadavků zákazníka v podstatě na místě. Přístroje vytvářejí díky miniaturizaci složité kombinace (kdysi budík, později radiobudík, dnes telefon s buzením, fotoaparát, diářem....). Rozvoj nových materiálů zvyšuje možnosti designu. Výrazně se zvyšuje podíl žen v oblasti designu.

Důležitá data a události, zajímavosti:

2000 – Světová výstava Expo v Hanoveru

2001 – teroristický útok na „dvojčata“

2005 – Expo v Japonsku. ČR se prezentuje „Zahradou fantazie a hudby“

2008 – Expo ve Španělsku, hlavním tématem je voda

2010 – Světová výstava Expo v Shanghai – velký úspěch. Zajímavostí a poutačem pro návštěvníky je Zlatá slza. Expozice vykazuje velký zájem.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

16) *Nápady pro krátkodobé práce studentů:*

1. Leonardo da Vinci – jeho životopis a základní práce
2. Vynálezy kvakerů, jejich životní styl
3. Průmyslová revoluce v českých zemích, vliv na život dělníků
4. Parní stroj
5. Šicí stroj
6. Psací stroj
7. Telefon – jeho vznik, vývoj, moderní přístroje
8. T. A. Edison a jeho vynálezy
9. Biedermeier, dýhy, dýchování v období biedermeieru – technologie
10. Eiffel a jeho věž
11. Světové výstavy v Londýně, Paříži.....
12. TON
13. Zahradní města, Howard a spol.
14. Secese, Vídeň, A. Mucha, G. Klimt
15. Fordova pásová výroba
16. Vila Tugendhat v Brně, urbanismus, funkcionalismus, Le Corbusier
17. Design a designéři automobilového průmyslu
18. Design a vývoj nábytku v Evropě
19. Hračky
20. Babetta, Velorex
21. Automobilový průmysl – vývoj jednotlivých značek, jejich designéři
22. Výstavy Expo – Brusel, Shanghai...

17) *Co závěrem?*

Tento text je pouze rychlokurzem pro základní orientaci v oblasti designu a slouží jako podklad a inspirace pro samostudium žáků.

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Použitá literatura: 1) Thomas Hauffe: Design. Malá encyklopedie, Computer Press, 2004

2) Zdeno Kolesár: Kapitoly z dějin designu, VŠUP, Praha 2004

Zdroj obrázků: internet